

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr. F. J. J. Buijendijk, Dr. K. Dijk, Dr. V. Hepp en Dr. B. Wielenga

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 'a-Gravenhage; N. Baas, Amsterdam; Prof. Dr. H. Bavinck, Amsterdam; Dr. Henry Beels, Grand Rapids, Mich., N.-A.; Dr. Joh. C. Breen, Amsterdam; Prof. Dr. F. W. Grouheide, Amsterdam; Dr. W. G. Harrenstein, Medan; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, Tiel; Dr. B. A. Knoppers, Almelo; Dr. J. G. Kunst, Arnhem; Dr. H. W. Laman, Assen; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Prof. Dr. S. O. Los, Voorburg; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; Dr. J. C. de Moor, Amsterdam; Prof. Dr. J. Ridderbos, Kampen; Dr. J. C. Rullmann, Utrecht; Dr. K. Schilder, Gorinchem; J. Schouten, Rotterdam; Dr. W. J. A. Schouten, Kampen; Dr. J. Thijss, Meppel; Dr. H. W. van der Vaart Smit, 'a-Graveland; Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Oostkapelle; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Anna-Jacobapolder; Mr. J. A. de Wilde, 'a-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Dr. V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 (voor Amerika 3 Dollar) per jaar.
Advertentie: 25 ct. per regel. Reclames: 75 ct. per regel.

INHOUD. De Uitbouw der Belijdenis. — Uit de Schrift: De beloofde Profet (Deut. 18: 15). — Kerkelijk Leven: Twee-erlei Schriftbeschouwing III. Nog eens de zaak-Netelenbos. — Zending en Evangelisatie. De Atheïstische beweging in Nederland II. — Literatuur en Kunst: Moderne Letterkunde en Chr. Opvoeding XI. — Perschoon. — Boekbespreking. — Correspondentie. — Kerknieuws.

DE UITBOUW DER BELIDENIS.

In het verslag, dat ik in de eerste nummers van ons blad over de Generale Synode gaf, heb ik reeds met een enkel woord gesproken over de beslissing, die genomen is inzake de voorstellen rakende onze Belijdenis, en tevens iets medegedeeld uit het rapport, dat Prof. Bavinck namens de desbetreffende Commissie, op de Synode heeft uitgebracht. Ik kon er toen slechts weinig van zeggen, omdat ik het rapport niet voor mij had, maar nu de acta verschenen zijn, en ook het bedoelde stuk van prof. Bavinck publiek geworden is, wil ik op deze belangrijke quaestie even terugkomen.

Daarbij geef ik, zij het dan verkort, den inhoud van het rapport weer, want er zijn zeer velen, die zich de acta niet aanschaffen of kunnen aanschaffen, en het zou jammer zijn, wanneer dit kostelijk document in beperkten kring bekend bleef. Het ware misschien te overwegen of verschillende zeer gewichtige Synode-stukken niet afzonderlijk konden uitgegeven worden, en op deze wijze een bredere, en veel breedere kring van lezers bereikt werd.

Doch nu ter zake.
Het rapport deelt eerst mede welke voorstellen door de onderscheidene Synodes en de Kerk van Overtoom gedaan zijn, en constateert, dat van een gravamen tegen eenig artikel der Confessie met geen enkel woord sprake is. Allen willen de drie Formulieren van Eenigheid als accoord van kerkelijke gemeenschap handhaven. Allen begeren zelfs een onverzwakte handhaving der bedoelde symbolen, en dat deze stemmen uit de Kerken geen leeg klanken geweest zijn, en het rapport dit naar waarheid kon vaststellen, blijkt wel uit het feit, dat zelfs Dr. Buizer in zijn gravamen vrijwel alleen stond, en niemand officieel zijn gevoelen deelde.

Maar, zoo luidt het rapport, deze onverdeelde instemming met de belijdenisschriften maken het feit te opmerkelijker, dat schier alle Particuliere Synodes met kracht aandringen op een nadere formulering en duidelijker omschrijving, op een uitwerking en aanvulling van sommige artikelen des geloofs. En zij betoogen de noodzakelijkheid voor zulk een ontwikkeling en uitbreiding met den ernst der tijden, waarin wij leven, met de volere oude en nieuwe dwalingen, die voortdurend opkomen en steeds verder om zich heen grijpen, en ook met het feit, dat de belijdenisschriften reeds drie en meer dan drie eeuwen oud zijn, in al dien tijd geen wijziging of verdere ontwikkeling hebben ontvangen, terwijl het belijdende inzicht in de waarheid in die eeuwen niet onbelangrijke vorderingen heeft gemaakt.

Hier constateert het rapport een opmerkelijk verschijnsel.

Wel willen de Kerken de oude Belijdenis handhaven, en wel erkennen zij, dat die Belijdenis ten volle met de Schrift overeenstemt en haar waarheid recht vertolkt, doch aan die erkenning paart zich terstond een andere. Alom is onder ons gevoeld dat op sommige punten nadere formulering nodig is. Bijna alle particuliere Synodes hebben verklaard: wij hebben preciezer uitspraak nodig, want wij staan voor gansch andere problemen, en het „belijdend inzicht” is ook voortgeschreden, en deze erkenning en al deze getuigenissen zijn het duidelijkst bewijs dat in onze Kerken niet de versteende orthodoxie de overhand heeft.

Hier is leven en beweging.

Hier heerscht geen tevredenheid met het oude, omdat het oud is, en geen conservatisme, dat de oogen sluit voor de nooden van onzen tijd. Hier is niet, gelijk ons wel eens verweten wordt, een

doof oor voor de vele vragen, die uit de beroering onzer dagen oprijzen, maar de ooren en de oogen zijn geopend, en er is een sterke, algemeene drang naar klaarder omschrijving van de waarheid op die punten, die tegenwoordig vooral in het geding zijn.

Zulk een drang moet ons verblijden.

Die levensuiting en al dat vragen toonen, dat we nog niet in de schaduw der versteening en verkillig neerzitten, en op dit feit mag, vooral waar van de overzij steeds het tegendeel beweerd wordt, wel eens alle aandacht gevestigd worden.

Wat is nu op die vragen om nadere formulering het antwoord geweest?

Wel, in de eerste plaats merkt het rapport op, dat een generale herziening der belijdenisschriften, welke ook door geen enkele Synode of Kerk beoordeeld wordt, niet gewenst en niet noodzakelijk is. In de eerste plaats niet, omdat onze Kerken, zonder onderscheid, onverzwakte handhaving begeren, en het derhalve tegen den wensch der Kerken zou ingaan, tot een algemeene revisie te besluiten, en in de tweede plaats is deze noodzaak niet aanwezig, omdat de Belijdenis op zichzelf niet in het geding is. Het zou een gansch andere quaestie zijn, wanneer het eene artikel gegronde bezwaren ontmoette, en een ander onduidelbare leemten bevatte, of wanneer uit den boezem der Kerken vele en ernstige gravamina tegen onderscheidene uitspraken gerezen waren.

Dan zou een generale revisie nodig wezen.

Dan kon het oude niet worden gehandhaafd.

Maar hiervan is thans geen sprake, en daarom zegt het rapport ook:

„Voor de Generale Synode zou het daarom ondoenlijk zijn, aan te wijzen, op welke concrete punten de belijdenisschriften wijziging behoeften, of zelfs, welke artikelen, zinsneden of uitdrukkingen in die belijdenisschriften voor het overwegen eener wijziging in aanmerking dienden te komen. De Generale Synode zou dus aan eene daarvoor benoemde Commissie niet anders dan een generaal mandaat, om zoo te zeggen een blank credit kunnen geven. En hiervoor staat de confessie eener Kerk, die een geloofsgetuigenis is, en ook door haar oudheid eervoudig is, veel te hoog. Geen beschuldiging mag tegen haar aanvaard worden, welke in algemeene, vage bewoordingen is verrat. Wie haar aanklaagt, moet duidelijk aanwijzen, waartegen hij zijn beschuldiging richt, en deze ook met de noodige bewijzen staven.

Daarmede is onze Confessie niet onfeilbaar verklaard.

Daarmede wordt ook allerminst iedere herziening afgewezen.

De wijziging van art. 36 legt voldoende bewijs af van den reformatischen geest, die in onze Kerken heerscht, en wij zijn wars van alle confessionalisme, dat de symbolen voor onschendbaar acht. Het rapport geeft aan deze opvatting de juiste uiting, wanneer het verklaart:

„Hiermede is echter volstrekt niet beweerd, dat in onze belijdenisschriften, die menschenwerk zijn en steeds onderworpen en toetsbaar zijn aan de H. Schrift, niet formuleringen en uitdrukkingen voorkomen, die min of meer verouderd zijn, en die, indien ze in onzen tijd waren opgesteld, niet anders zouden luiden. Ook is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat de teksten der Schrift, in de belijdenisschriften aangehaald, door andere met meer bewijskracht te vervangen zouden zijn. Maar deze kleine gebreken en zwakheden zijn niet van die aard, dat zij een gegrond bezwaar zouden kunnen uitmaken tegen onverdeelde instemming met al die artikelen des geloofs, welke in de belijdenisschriften begrepen zijn.”

Aanvaarding der Confessie en verzoek om nadere omschrijving kunnen dus samengaan. Handhaving en zelfs onverzwakte handhaving sluit de juiste formulering van enkele hoofdwahrheden niet uit, en voor dit laatste is er alle reden. De tijden zijn veranderd. De geesten openbaren zich gansch an-

ders dan voor drie eeuwen. Wij staan voor geheel nieuwe problemen. Er zijn gansch andere dwalingen, die Christus Kerk bedreigen. Wij moeten tegenover andere theorieën ons verklaren, dan onze vadersen, en het belijdend inzicht heeft al die eeuwen ook niet stilgestaan, doch is verhelderd geworden en heeft zich steeds beter ontwikkeld.

Daarom is duidelijker omschrijving noodzakelijk. „Uitbouw” der Belijdenis is broodnodig.

Dus geen „nieuwbouw”, alsof de muren niet deugen en het fundament onbetrouwbaar is; ook geen „verbouw”, alsof het oude in dezen vorm onbruikbaar en zelfs ongewenst is geworden, en we met onze Confessie verlegen zulten, maar „uitbouw”, en dan op denzelfden grondslag en in dezelfde lijnen, die thans onze belijdenisschriften beheerschen.

Echter is op alle punten die „uitbouw” niet nodig.

Er zijn artikelen, die duidelijk en breed genoeg zijn.

Er zijn ook punten, die thans niet bestreden worden.

Maar in sommige stukken is klaarder formulering dringende eisch, en het rapport heeft met name drie artikelen genoemd. Het eerste is dat van de inspiratie der Schrift, en niemand zal durven te beweren, dat deze quaestie niet actueel is en niet tot meerdere duidelijkheid behoeft gebracht te worden. Het proces-Netelenbos heeft voldoende aan het licht gebracht, van welke diepe en verstrekkende betekenis het Schriftstandpunt is, en hoe noodig het is, dat onze Kerken zich op dit punt duidelijk uitspreken.

En... dan zijn hier de vraagpunten vele.

Ik noem slechts de organische en mechanische inspiratie; de verhouding tot de critiek; de Schrift en de nieuwere wetenschap; de verhouding van Schrift en ervaring; de grond des geloofs en de Schrift; het Getuigenis des Heiligen Geestes enz. enz., en men gevoelt terstond, dat ja, wat in onze Belijdenis art. 2 e.v. zeggen, volkomen waar is, maar onze Kerken zich van haar standpunt toch scherper rekenschap hebben te geven.

Op dit terrein moet meer klaarheid komen.

Alles roept om scherper formulering, en wij mogen allerminst in gevaarlijke en oneerlijke struisvogelpolitiek de oogen sluiten, en doen alsof er geen moeilijkheden zijn, maar wij zullen oprecht de verschillende vragen onder oogen zien, en trachten tot zuiverder belijden te geraken.

In de tweede plaats zal aan de orde komen het leerstuk van de Kerk, dat ook meerdere verklaring behoeft. Uit het gravamen van Dr. Buizer, dat de Synode ongegrond heeft verklaard, en uit het debat, dat daarover gevoerd werd, is ongetwijfeld duidelijk geworden, dat wij ons ten opzichte van het kerkelijk vraagstuk wel eens nader mogen uitspreken. Onze vadersen, hoewel zij nimmer van een alleen-zaligmakende Kerk hebben gesproken, stonden er toch anders voor dan wij, en de steeds meer zich uitbreidende pluriformiteit der Kerk dwingt ons dit leerstuk zuiverder, en meer in overeenstemming met de tegenwoordige tijdsomstandigheden te vertolken.

Dit geldt ook voor het derde punt.

Over de verhouding van Kerk en Staat en het ambt der Overheid in art. 36, zijn na de beslissing van Utrecht in 1905, de meeningen nog niet tot de rust der overeenstemming gekomen, en het is goed, dat wij, vooral in dezen tijd, deze quaestie ons helder indenken.

Op dit drievoudig terrein zal de uitbouw plaats vinden.

De artikelen in onze Belijdenis, die op deze punten betrekking hebben, zullen nader worden verklaard, en, zoo eindigt het rapport de bespreking van deze quaestie:

„Van al deze artikelen mag vrijmoedig en zonder vrees voor tegenspraak worden uitgesproken, dat hunne bespreking in de belijdenisschriften niet meer staat op de hoogte en niet meer beantwoordt aan de behoefte van dezen tijd. Zij vertolken niet

duidelijk en volledig het gevoelen meer, dat daaromtrent tegenwoordig over het algemeen in de Kerken leeft".

In die leemte besloot de Synode te voorzien. Zij benoemde een commissie van zes personen, die geen gemakkelijke maar toch een dankbare taak krijgt, omdat haar arbeid tegemoet komt aan de reformatische begeerten, die in onze Kerken leven, en, onder Gods zegen, er toe bij kan dragen om de Kerken en haar Belijdenis, dogmatisch, een grooten stap verder te brengen.

Dat hebben we noodig.

Niet omdat we op het terrein van het dogma zoover ten achter zijn, of in de formulering der waarheid ons over velerlei gebreken en fouten moeten beschuldigen, want, al kennen ook wij ten deele, en al zal onze vertolking nooit adequaat zijn aan de volheid der waarheid zelve, en verdaarbeneden blijven, wij blijven in onze belijdenis nog de zuiverste weergave der waarheid zien.

Maar we moeten rekenen met onzen tijd.

Wij hebben een antwoord te geven op de vragen, die zich thans opdringen, en waarmee onze Confessie niet rekent en niet rekenen kon, en het zal kostelijk wezen, wanneer de met spanning verbeide uitbouw ons tot meerdere klaarheid brengt. Dan zal onze Belijdenis nog beter kunnen beantwoorden aan haar ideaal, om te zijn „de waarheid Gods, gelijk zij in het bewustzijn der gemeente is opgenomen en door haar in haar eigen taal wordt beliden", en dan zullen onze Kerken, als belijdeniskerken, des te beter haar roeping vervullen, om in deze wereld te dienen als een pilaar en vastigheid der waarheid.

D.I.K.

UIT DE SCHRIFT.

De beloofde Profeet.

Eenen Profeet, uit het midden van u, uit uwe broeders, als mij, zal u de HEERE uw God verwekken: maar hem zult gij hooren. Deut. 18: 15.

't Was bij den daverenden berg Sinaï, waarop de HEERE neergedaald was met al de majestueuse teekenen Zijner hemelsche majesteit.

Zware donderslagen deden het berggevaarte dreunen op zijn grondvesten.

Felle bliksemschichten zetten den top in gestadig vuur.

En die oogverblindende glans brak uit een diep duister te voorschijn, want in een wolk was de Heere nedergekomen, zoodat een rook opging van den berg, als de rook van een oven.

En steeds sterker klonk, door die bewogen sfeer, het geluid der bazuin. Is het wonder dat het volk, door Mozes' hand uit het leger uitgeleid, Gode te gemoet, aan het onderste des bergs staande, vreesde en sidderde voor de ontzagelijke openbaring der heerlijkheid Gods, vooral toen de Heere van dien vurigen berg af met hoorbare stem tot Mozes sprak? Als met een geluid van rollende donderslagen weerklonk uit het midden des vuurs de eisch van Gods heilige wet, die vlekkelooze gerechtigheid vroeg.

Het volk vreesde. Het begint achteruit te wijken. Het slaat op de vlucht. Eerst op een afstand van den vreeselijken Sinaï houdt het stand. En dan zendt het boden uit tot Mozes om te vragen: Spreek gij met ons, en wij zullen hooren, maar laat God niet meer met ons spreken, opdat wij niet sterven.

In dat ontzaglijke gebeuren op en om den Sinaï heeft de Heere de Israëlieten willen onderwijzen aangaande de noodzakelijkheid van een Middelaar tusschen God en de menschen. Nu voelen zij het zoo diep: als de Heere komt met den eisch van Zijn heilig recht — wie zal bestaan? Als Hij uitsprekt Zijn reine geboden, wie zal niet hoorende sterven? O dat God niet Zelf spreke, maar door een mensch, een binner, uit hunne broeders! En dat die mensch opklomme tot den Heere in de donkerheid om met Hem te spreken en de woorden van het sidderend, zondebewuste volk te dragen voor Zijn aangezicht! Och dat Mozes als Middelaar sta tusschen den heiligen berg en het onheilige volk, tusschen den hoogen God en den nietigen mensch!

Maar die zware taak kan en mag Mozes niet op zich nemen. Zijn Middelaarschap is maar schaduwwachtig. Hij moet plaats maken voor een anderen, een hooger, een beteren. Doch op het smeekgebed van het angstige volk heeft hij wel een antwoord Gods. En dat antwoord is een rijke belofte, waarvan eerst later eeuwen de vervulling aanschouwen zullen, doch die, ook als belofte, rijken troost kon bieden: „Een profeet uit het midden van u, uit uwe broeders, als mij, zal u de HEERE uw God verwekken".

Hier blinkt het Licht van de Zonne der Gerechtigheid door de donkere dreigende wolken van den Sinaï heen, genade roemt tegen het oordeel. Hier zijn alle beloften voor het waarachtig Middelaarschap vereenigd, zooals zij later in Christus zijn vervuld.

Een Profeet zal God geven, die den raad en wille Gods aangaande de verlossing Zijns volks volkomen openbaren zal. En die Profeet zal opkomen uit het menschelijk geslacht, uit Israël, mensch uit menschen geboren. Hij zal niet afdalen van

den rookenden berg tot het volk. Maar omgekeerd, uit het volk opklommen tot dien berg.

Echter zal hij niet uit dat volk opstaan, noch zich opwerpen. De HEERE Zelf zal hem verwekken, uit louter genade. Hij zal dat doen voor het volk, om hunne zielen te redden van den dood.

En die Profeet zal zijn als Mozes, en toch oneindig ver boven dezen verheven. Als Mozes, die het volk verlostte van de vijanden. Die als Tusschenpersoon stond tusschen God en de menschen. Met wien de Heere sprak van mond tot mond, van aangezicht tot aangezicht, wiens gelaat blonk van de heerlijkheid des Heeren, die den raad der verlossing verklaarde, die telkens voor het zondige volk in de bres ging staan, die zich wilde doen uitdelgen uit het boek des levens, opdat zijn volk niet vernietigd werde door Gods vlammen toorn.

Hoe wonderschoon is dit alles vervuld in den Heere Jezus Christus. Niemand heeft ooit God gezien, de Eeniggeboren Zoon, die in den schoot des Vaders is, die heeft Hem ons verklaard. Wij hebben Zijne heerlijkheid aanschouwd, vol van genade en waarheid. Hij heeft volkomen verklaard, wat tot onze verlossing noodig is. Als de goede Herder stelde Hij zijn leven voor de schapen. Hij is de Middelaar Gods en der menschen, de hoogste Profeet des Heeren.

Israël zou, zonder Gods openbaring, met Mozes tevreden zijn geweest. Met een mensch, die de donkere geheimen van den rookenden berg verklaren moest. Precies als zoo vele arme sidderende menschen van onzen tijd, voor wie de Sinaï van Gods heiligheid daveren gaat, maar die menschen smeecken om hulp. Christus alleen hebben wij noodig, van God als Profeet verwekt en toch onzer een. Ontvangen van den H. Geest, en toch geboren uit de maagd Maria.

Hoort hem!

Hij weet het heilig recht Gods.

Hij heeft verzoening, door Zijn offer verworven.

Hij heeft den toorn gedragen.

Hij weet de genade des Vaders — hoort hem.

Hij heeft troost in uw smart — hoort hem.

Hij sterkt het zwakke, en richt het nedergeboogene op — hoort hem.

Hoort en uwe ziel zal leven.

F. C. M.

KERKELIJK LEVEN.

Tweeërie Schriftbeschouwing.

III.

Inhoud van de vorige artikelen:

Prof. Obbink erkent in „Bergopwaarts", dat hij op den preekstoel andere dingen zegt (en ook de dingen anders zegt) dan op den kansel en vindt het een fout van Dr. Cramer, dat hij inderijde zijn befaamde „kritische preek" heeft gehouden.

Toegestemd dient te worden, dat Prof. O. van ethisch standpunt gezien, konsekwenter is dan Dr. C. Immers is voor den Ethischen de Schrift bovenal ervaring, terwijl ze voor den Gereformeerde openbaring is. In de ethische prediking is de ervaring van het oogenblik de hoofdzaak, maar hoe objectief over de Schrift geoordeeld moet worden, behoort dan op den kansel niet thuis.

Het is bijzonder moeilijk uit te maken, wat de Ethische denkt en leert.

Prof. O. was dan ook zoo voorzichtig om te waarschuwen, dat hij alleen zegt, hoe hij persoonlijk over de zaak denkt. En hij voegde er nog aan toe: „Want of alle ethischen er zoo over denken, weet ik niet. Ik spreek dus alleen voor mijzelf".

Als een Ethische zelf zooveel voorbehoud maakt, wat moet dan iemand, die principieel tegenover de Ethischen staat, niet doen?

Den grootsten gemeenen deeler van de opvattingen der ethischen te vinden, eischt vooral rechtvaardigheidsgevoel.

Toch geloof ik, dat ik de ethischen als zoodanig geen onrecht heb gedaan, toen ik het uitgangspunt, ook van hun Schriftbeschouwing, stelde in de ervaring.

Een stuk van Dr. Wieringa in „Bergopwaarts" bevestigt mij hierin.

Deze teekent den ethischen prediker aldus:

„Hij kan de schare niet verblinden door de uiterlijke pracht van zijn ambt. Hij heeft geen biechistoel, van waaruit hij druk op de gewetens kan uitoefenen. Hij heeft geen voorschriften te geven, geen wetten op te leggen, geen vormen aan te geven, geen leerstelsels in te prenten, door welker vervulling en aanneming de menschen Gods genade kunnen verdienen. Hij kan en mag alleen verkondigen en brengen wat hij zelf van Gods liefde in Christus ervaren heeft. Subjectief, zult gij misschien mompelen. Ja, hetzelfde subjectieve als van 1 Joh. 1: „Hetgeen wij gehoord hebben, hetgeen wij gezien hebben met onze oogen, hetgeen wij aanschouwd hebben en onze handen getast hebben van het Woord des levens... dat verkondigen wij u". Ik zou ook weleens willen weten, hoe hij anders dan subjectief kan spreken over wat God hem in Christus geschonken heeft".

Nietwaar, dat geeft een duidelijk geluid!

Dr. Wieringa verklaart van den ethischen predikant met even zooveel woorden: „hij kan en mag alleen verkondigen en brengen wat hij zelf van Gods liefde in Christus ervaren heeft".

Zulk een predikant geeft geen Woordbediening, maar ervaringsprediking.

En het verwijt van subjectivisme achi Dr. Wieringa niet eens een verwijt.

Voor hem kan de predikant niet anders dan zijn subjectieve meening zeggen. De apostelen deden het ook. En tusschen de apostelen en de predikanten van tegenwoordig bestaat geen wezenlijk verschil. Wat de apostelen neerschreven en de predikant brengt, staat op één lijn.

Prof. O. hooft dat subjectivisme beter vol dan Dr. C.

Als een bij in een bloementuin zwermt, dan zijn er planten, waarop zij niet gesteld is. Maar die gaat ze niet steken met haar angel. Zij is alleen op eigen profijt bedacht. En in dat steken schuilt geen nut. Zij mijd de bloempjes, waarvan zij niet geënd is en strijkt op andere neer, waaruit zij gaarne puurt.

Zoo heeft de ethische prediker er geen behoefte aan om de Schriftuurplaatsen, waarin hij niets vond, ten aanschouwe der gemeente te prikken en te steken en te becritiseeren.

Hij kiest eenvoudig die, waarin hij honig vond.

Trouwens, dat standpunt is in de praktijk het eenige, waarop men zich langeren tijd kan handhaven.

De gevoelens der Ethischen omtrent de Schriftkritiek loopen zeer uiteen. Sommigen zijn zoo behoudend, dat zij praktisch vrijwel de gansche Schrift voor hun rekening nemen. Vooral onder het „leeken"-element treft men zulken veel aan. Theoretisch is natuurlijk ieder Ethische de Schriftkritiek toegedaan. Dat brengt zijn ervaringsbeginsel mede. Maar er zijn er voor wier besef niets of zoo goed als niets in de Schrift met hun ervaring strijdt. Of die er zich niet eens nauwgezet rekenschap van geven en zich eenvoudig bij de traditie (overlevering) neerleggen.

Daartegenover echter staan er anderen, die het in hun Schriftbeschouwing vrijwel met de modernen eens zijn.

En tusschen deze beide uitersten naar rechts en links heeft men honderde nuances (schakeringen).

Men denke het zich nu even in, dat zeg twintig van die nuances onder het gehoor van een ethischen prediker zitten, die aan critiek op den preekstoel doet. Met enkele machtspreuken hen overtuigen, gaat niet. Slechts de lust tot tegenspraak wordt geprikkeld. En religieuze aandoeningen worden niet of ternauwernood opgewekt.

Zoo'n toestand zou niet houdbaar zijn.

Daarvoor zijn de Ethischen in het objectieve al te zeer verdeeld.

Vroeger sprak men van die zijde wel druk over „het geloof der gemeente".

Maar die terminologie heeft thans vrijwel afgedaan.

Het „geloof der gemeente" is als objectieve grootheid ongruppbaar gebleken. Het glipte als zachte zeep tusschen de vingers door.

Het vereenigingspunt tusschen de Ethischen ligt in het subjectieve.

Men gevoelt echter, dat dat subjectieve een niet al te vasten bodem vormt.

Want als ieder ging preciseeren, wat hijervaart of meent te ervaren, komt men evenzeer tot de meest onderscheiden voorstellingen.

Daarom mag er niet te zeer gepreciseerd worden.

De prediker moet bij de meer algemeene ervaringen blijven staan. Hij moet er zijn kracht in zoeken, daarover zich puntig, frisch, nieuw, apologetisch, paradoxaal uit te drukken.

Te diep in het zieleleven afdalen mag hij niet.

Anders ontketent hij twee, drie, tienspalt.

Als noodzakelijk gevolg kenmerkt de ethische prediking en stichtelijke lectuur zich door het vage, het zwevende, het onbepaalde, het algemeene.

Dat dit op den duur niet bevredigt, laat zich verstaan.

Reeds nu zien wij eenige kentering intreden.

Onder de Ethischen zijn mannen opgestaan, die naar lijnen vragen.

Met spanning wachten we af, wat hieruit groeien zal.

Want belijning beteekent de ondergang der ethische richting.

Uit het een en ander blijkt wel, hoever Ethische en Gereformeerde mentaliteit (geestesgesteldheid) van elkander afstaan.

Dit hoop ik in een slotartikel nader aan te toonen.

HEPP.

Nog eens de zaak-Netelenbos.

Voor eenige weken ontving de Redactie het volgende schrijven, dat zij onmogelijk eerder plaats kon geven:

Mijne Heeren,

Doel van dit schrijven is, U mede te deelen, dat ik, naar aanleiding van het vijfde stuk over de Generale Synode, nog niet kan inzien, dat de daarin opgesomde motieven de hoofdoorzaak geweest kunnen zijn om een Christen als Dienaar des Woords uit de Kerk te bannen. Ik heb het stuk ijverig bestudeerd en de quaestie N. van alle zijden bekeken, maar kan niet nalaten als mijn opinie kenbaar te maken, dat men, naar ik vrees, bij de beoordeeling van Dr. Netelenbos' bezwaarschrift zich niet heeft afgevraagd: Is Dr. N. een ware Christen, heeft hij Jezus lief, brengt hij de leden onzer Kerk

Christus op alle predika van Pr in vers Dr. N. grijp da met de vragen mondel ik mij inzien, Dr. N. October nemen, Ik be punten Als arls. geloov ongeloo maar r uit zie aannem kan v De o.a. ov en de doch a dan w torisch is. In beurd, al is geboel een uit terlijke „Zeev gronde kunne Bijbel onderw heeft, van d ten sle gedach De v bowoo levert als G te ge een b de H dom b omtre Woord Dit 14 gev geloof, het in doen d gezag, Ik g grond hart, v oorspr Christ eenings de w gansch van z mij ge zal be den b worde De is de en als hem De duide elkaar zijn a Dr. bliken geloof niet Ik Schri Nu make slot v 1 stel v in „Geref mij i schill aange 2 van c merck plaatz iets te be zou vaard een r de z 3 wille Ik k ganc ze zi geba werk opzie Ik strjd kanle blive zoal